

Осадчий І.В., здобувач вищої освіти
третього (освітньо-наукового) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

СУД ПРИСЯЖНИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Попри наявність значної кількості більш нагальних проблем, спричинених повномасштабним вторгненням країни-агресора в Україну, суду присяжних приділяється значна увага, що дає підстави стверджувати про актуальність теми:

- вдосконалення та розширення застосування інституту присяжних, ухвалення та імплементація Закону України «Про суд присяжних» є однією з цілей Проєкту Плану відновлення України від робочої груп з питань юстиції [1];
- пункти 303-304 Плану законопроектної роботи Верховної Ради України на 2023 рік включають у себе законопроекти, створені з метою покращення функціонування суду присяжних в Україні [2].

Втім, заявлені реформи стосуються післявоєнної України. Станом на сьогодні у законодавство внесені зміни в частині особливостей функціонування суду присяжних в умовах воєнного стану.

14 квітня 2022 року прийнятий Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану». Цим Законом стаття 615 Кримінального процесуального кодексу України доповнена частиною десятою, згідно з якою суд присяжних може розглядати справи щодо злочинів, за вчинення яких передбачене довічне позбавлення волі, якщо склад суду за участю присяжних призначений до моменту введення воєнного стану та набрання чинності цією частиною [3].

Логіка законодавця зрозуміла – присяжні можуть виїхати з місця проживання або ж поповнити лави Збройних Сил України і навіть якщо вдасться організувати суд присяжних, то у випадку відводу виникатимуть складнощі. Наприклад, у справі № 953/17864/21 один із присяжних звільнився за власним бажанням, а інший не може виконувати свої обов'язки у зв'язку із виїздом за кордон, що зумовило включення до складу основних присяжних інших громадян (і в цілому сповільнило розгляд справи) [4].

Крім того, рішення законодавця можна вважати одним із заходів забезпечення національної безпеки, тому що правовий режим воєнного стану характеризується посиленням державного контролю. Тепер розглянемо особливості правосуддя в умовах воєнного стану детальніше.

Відповідно до статті 124 Конституції України народ приймає участь у правосудді через суд присяжних [5]. Водночас частина перша статті 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» вказує, що під час воєнного стану правосуддя здійснюється лише судами [6].

Тобто, введення воєнного стану в Україні має означати припинення розгляду справ судом присяжних, а згадані вище зміни до статті 615 Кримінального процесуального кодексу України конкретизують порядок дій, якщо розгляд справи судом присяжних вже почався.

Відповідно до частини другої статті 384 Кримінального процесуального кодексу України питання розгляду справи судом присяжних ініціюється обвинувачуванним під час підготовчого судового засідання [7]. Отже, принаймні підготовче судове засідання мало б відбутись до запровадження правового режиму воєнного стану в Україні, з цим проблем не виникає. Тим не менш, питання строків потребує детального дослідження і вирішення.

В згаданій вище частині десятій статті 615 Кримінального процесуального кодексу України є дві вказівки щодо відліку часу – до моменту введення воєнного стану та набрання чинності цією частиною. Між введенням воєнного стану [8] та набранням чинності цією нормою пройшов проміжок часу майже два місяці. Тому виникає питання у необхідності такої конкретизації (особливо при непопулярності суду присяжних). Тим більше з положень статті 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» однозначно зрозуміло, що правосуддя під час воєнного стану має здійснюватися лише судами.

Під час дослідження судової практики виявлено, що обвинувачених, матеріали щодо яких надійшли до суду після 15 квітня 2022 року, все одно інформують про можливість розгляду їхніх справ судом присяжних [9].

Як мінімум в одному випадку справу розглядав суд присяжних попри пряму заборону закону (що дозволить успішно оскаржити вирок у суді апеляційної інстанції). Так, 03 листопада 2022 року Первомайський міськрайонний суд Миколаївської області у справі № 484/3366/22 прийняв рішення щодо розгляду справи судом присяжних (матеріали надійшли до суду 05 жовтня 2022 року). 06 січня 2023 року був ухвалений обвинувальний вирок за участі присяжних [10; 11].

Отже, згідно з положеннями закону в умовах воєнного стану правосуддя має здійснюватися лише судами. Втім, на практиці виявилось, що законодавець не враховує ситуації із вже початими справами, повідомленням обвинуваченого про фактично неіснуюче право.

Література

1. Проєкт Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Юстиція». Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL:

<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/justice.pdf> (дата звернення: 04.04.2023).

2. Про План законопроектної роботи Верховної Ради України на 2023 рік: постанова Верховної Ради України від 07 лют. 2023 р. № 2910-IX.

3. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: Закон України від 14 квіт. 2022 р. № 2201-IX.

4. Ухвала Київського районного суду міста Харкова від 10 лист. 2022 р. у справі № 953/17864/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107233618> (дата звернення: 04.04.2023)

5. Конституція України від 28 чер. 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

6. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 28. Ст. 250.

7. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88.

8. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лют. 2022 р. № 64/2022.

9. Ухвала Новозаводського районного суду міста Чернігів від 02 чер. 2022 р. у справі № 751/1654/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104641239> (дата звернення: 04.04.2023).

10. Ухвала Первомайського міськрайонного суду Миколаївської області від 03 лист. 2022 р. у справі № 484/3366/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107098076> (дата звернення: 04.04.2023).

11. Вирок Первомайського міськрайонного суду Миколаївської області від 06 січ. 2023 р. у справі № 484/3366/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108276394> (дата звернення: 04.04.2023).

УДК 343.98(043.2)

Пацеля Г.А., к.ю.н., доцент,
Захарчук Н.П., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ІННОВАЦІЇ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТЕХНІКИ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

У сучасних умовах завдання криміналістики визначаються її соціальною функцією – сприяти своїми прийомами, методами й засобами протидії кримінальним явищам. У зв'язку з цим, головним завданням криміналістики є сприяння органам правопорядку в боротьбі зі злочинністю, повне й своєчасне техніко-криміналістичне забезпечення й